

ریاست جمهوری
مرکز بحارای های تحول و پیشرفت

شبکه ایمنی مالی جهانی باتاکید بر ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

BRICS

پیش‌گفتار

گزارش حاضر با بهره‌گیری از تجربه سال‌ها تلاش و فعالیت مطالعاتی و با بررسی منابع معتبر و به‌روز انگلیسی به‌نگارش درآمده‌است. در این پژوهش پس از نگاهی مختصر به شبکه ایمنی مالی جهانی، ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس از جمله تاریخچه تاسیس، اهداف، ساختار مدیریتی-اجرایی و فرآیند عملیاتی آن مورد بحث قرار می‌گیرد. سقف حمایت مالی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس از کشورهای عضو مقوله دیگری است که در این گزارش به آن پرداخته می‌شود. امید است نتایج این پژوهش مورد استفاده صاحب‌نظران و علاقمندان محترم قرار گیرد.

موسسه پویندگان توسعه فناوری و نوآوری ایرانیان

**شبکه ایمنی مالی جهانی
باتاکید بر
ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس**

فهرست

خلاصه مدیریتی

۱. مقدمه

۲. شبکه ایمنی مالی جهانی

۳. ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

۱.۳. تاریخچه تاسیس ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

۲۱

۲.۳. اهداف ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

۲۲

۳.۳. سقف حمایت مالی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس از کشورهای عضو

۲۳

۴.۳. ساختار مدیریتی-اجرایی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

۲۴

۵.۳. فرآیند عملیاتی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

۲۶

۱.۵.۳. انواع تسهیلات اعطایی

۲۷

۲.۵.۳. مدت زمان بازپرداخت و نرخ بهره تسهیلات

۲۷

۳.۵.۳. ضوابط و مراحل دریافت تسهیلات

۲۸

۴.۵.۳. مجازات نقض تعهدات معاهده ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

۳۰

۵.۵.۳. ضمانت کشورها برای عضویت

۳۰

۶.۵.۳. شرایط فسخ و خروج

۳۱

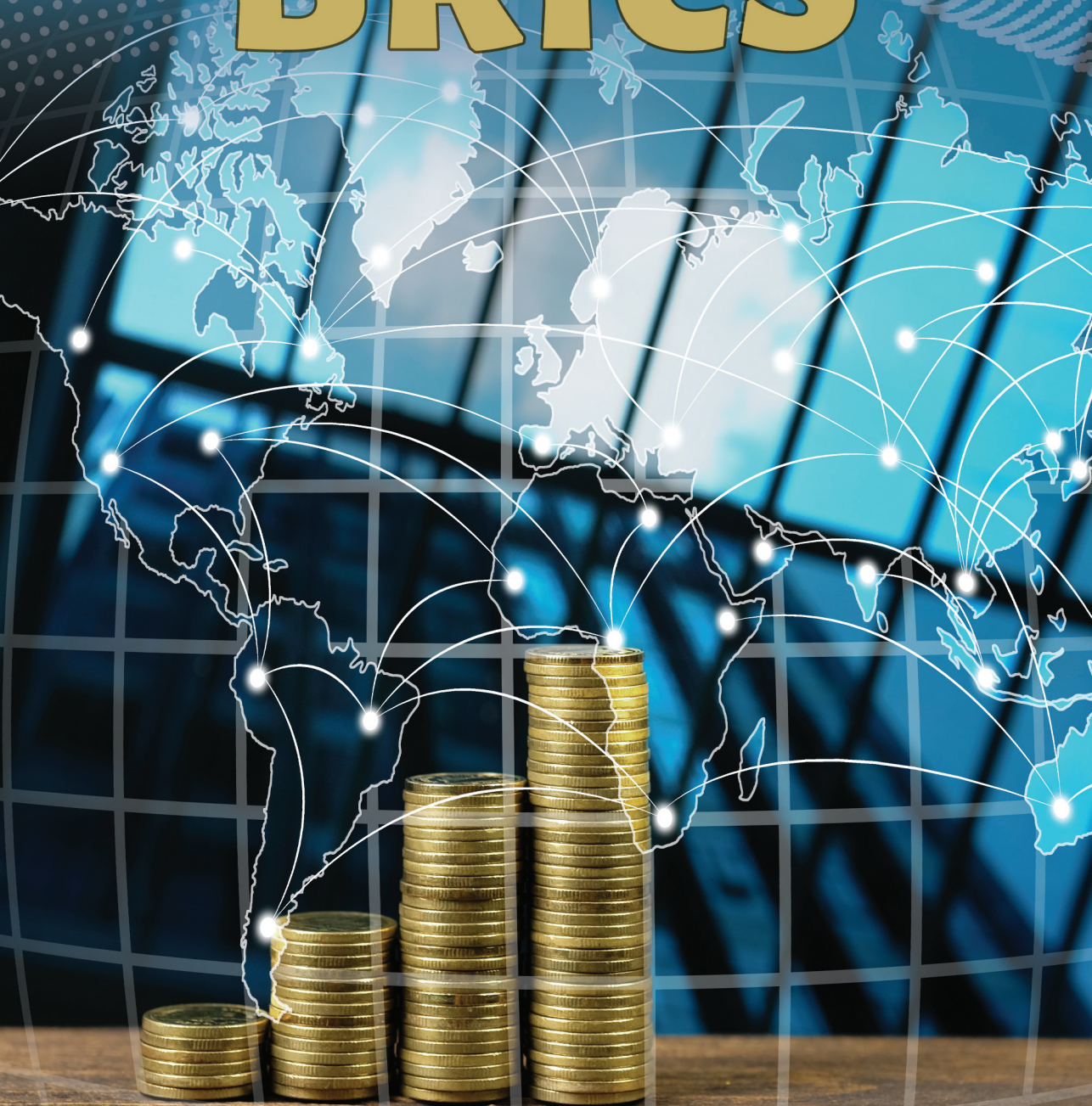
۴. جمع‌بندی

۳۲

منابع

۳۴

BRICS

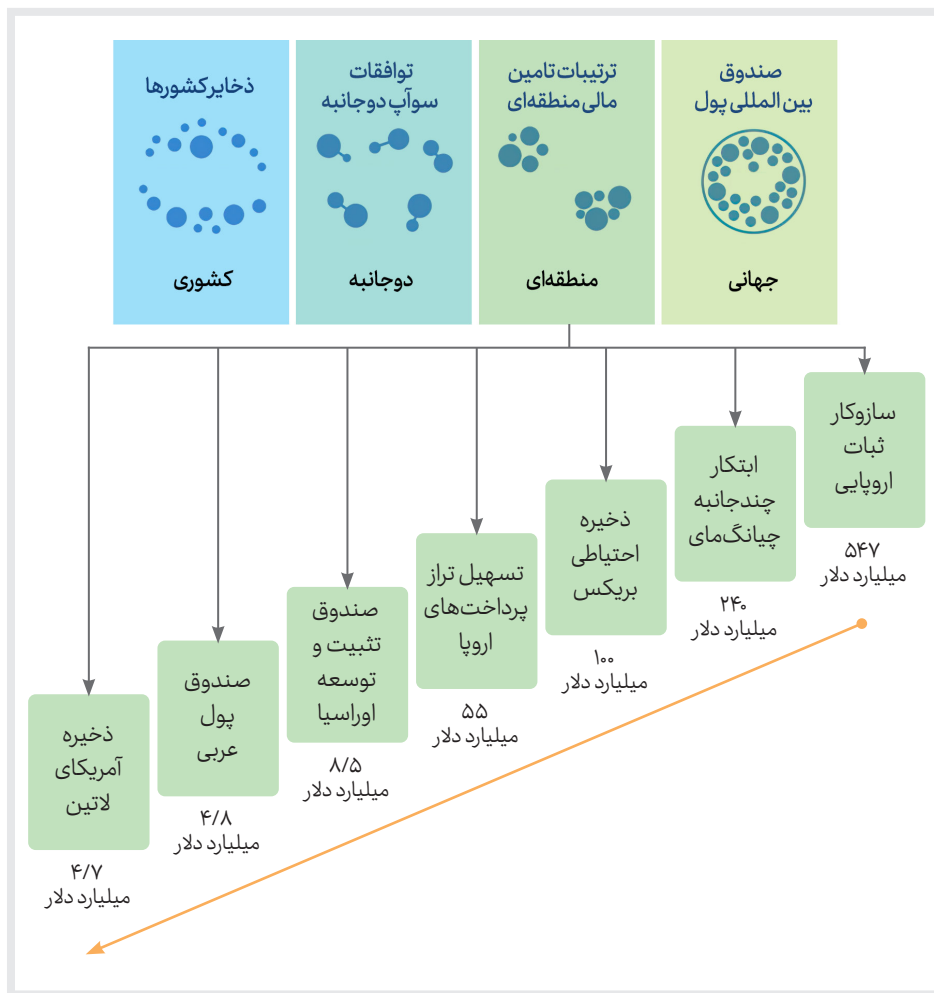

خلاصه مدیریتی

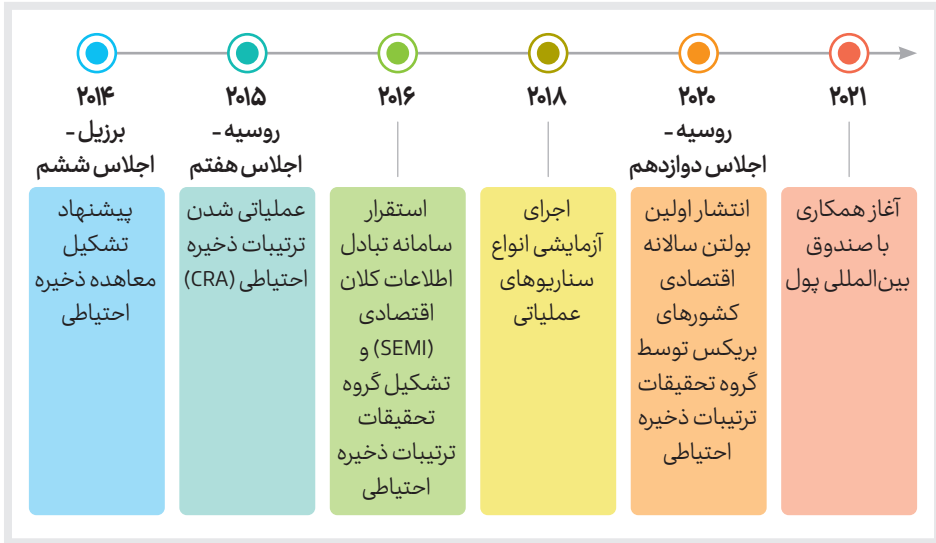
◆ شبکه ایمنی مالی جهانی و جایگاه ترتیبات ذخیره احتیاطی در شبکه

کشورهای مختلف با بهره‌گیری از منابع ارزی داخلی و انعقاد توافقنامه‌های دوجانبه یا منطقه‌ای با سایر کشورها تلاش می‌کنند خود را در برابر آسیب‌های منفی ناشی از کسری ترازپرداخت‌ها و کمبود ارز خارجی مصون سازند. ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس یکی از ترتیبات فرامنطقه‌ای در شبکه مالی جهانی است که به لحاظ اندازه در جایگاه سوم ترتیبات منطقه‌ای جهان قرار دارد.

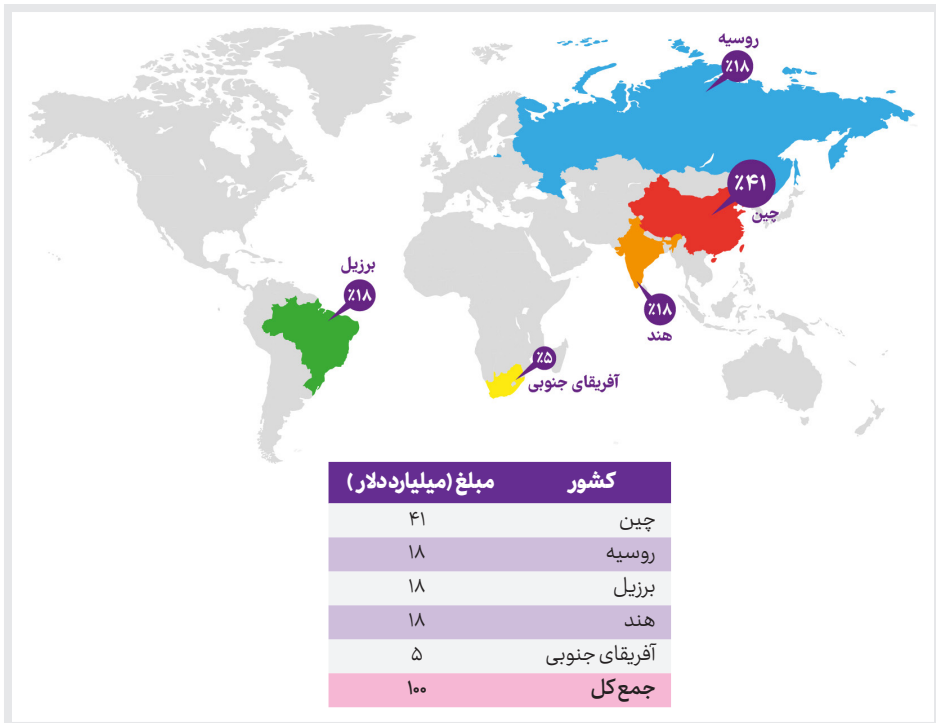

◆ تاریخچه تاسیس ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس و تشکیل نهادهای پشتیبان

ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس در سال ۲۰۱۵ تاسیس شد و اجرای سناریوهای آزمایشی را از سال ۲۰۱۸ آغاز کرد. کشورهای عضو ترتیبات ذخیره احتیاطی در سال ۲۰۱۶ سامانه تبادل اطلاعات کلان اقتصادی (SEMI) و گروه تحقیقاتی را با همکاری بانک‌های مرکزی کشورهای عضو تشکیل دادند.

◆ کشورهای عضو و منابع تعهدشده توسط آنها

◆ سقف حمایت مالی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس از کشورهای عضو

در صورتی که مبلغ درخواستی کشور متقاضی حداکثر ۳۰ درصد سقف حمایتی آن را دربرگیرد، آن مبلغ توسط کشورهای تامین کننده پرداخت خواهد شد که البته منوط به تاییدیه مدیریت می باشد.

در صورتی که مبلغ درخواستی کشور متقاضی بیش از ۳۰ درصد سقف حمایتی آن را دربرگیرد، ارائه تاییدیه صندوق بین المللی پول نیز الزامی است.

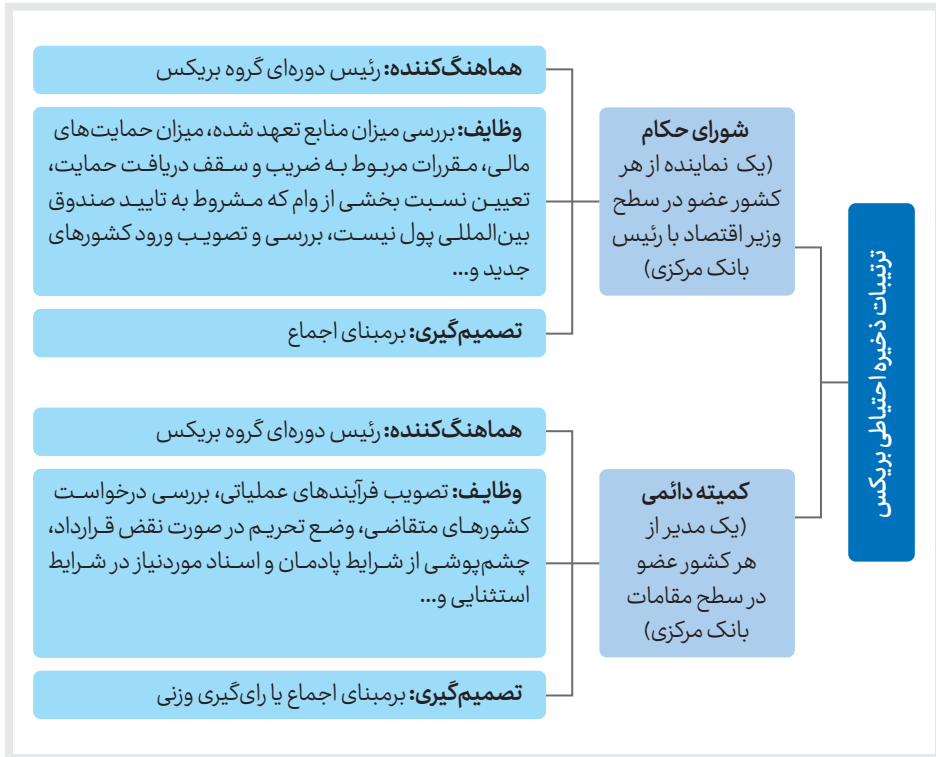
کشور	سقف حمایت (میلیارد دلار)	۳۰٪ قابل پرداخت (میلیارد دلار)	۷۰٪ قابل پرداخت مشروط (میلیارد دلار)
چین	۲۰/۵	۶/۱	۱۴/۴
روسیه	۱۸	۵/۴	۱۲/۶
برزیل	۱۸	۵/۴	۱۲/۶
هند	۱۸	۵/۴	۱۲/۶
آفریقای جنوبی	۱۰	۳	۷
مجموع	۸۴/۵	۲۵/۳	۵۹/۲

◆ انواع تسهیلات حمایتی و شرایط دریافت

در صورتی که کشور متقاضی شرایط ذیل را دارا باشد، می تواند از تسهیلات کوتاه مدت نقدینگی یا احتیاطی در قالب معامله سوآپ ارزی شش ماهه تا یک ساله و با قابلیت تمدید استفاده کند.

عدم بدهی معوق به مؤسسات مالی چندجانبه و منطقه ای از جمله بانک توسعه نوین	ارائه اسناد و اطلاعات اقتصادی و مالی مورد نیاز	سازگار با شرایط نظارتی و تعهدات اطلاعاتی صندوق بین المللی پول	عدم بدهی معوق به سایر کشورهای عضو یا مؤسسات مالی دولتی آنها
--	--	---	---

♦ ساختار مدیریتی- اجرایی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

۱

مقدمه

نارضایتی از نهادهای چندجانبه بین‌المللی سنتی مانند صندوق بین‌المللی پول (IMF)، بانک جهانی^۲ و سازمان تجارت جهانی (WTO)^۳ در کنار ثبات و توسعه نفوذ فزاینده بازارهای نوظهور و چالش فزاینده آن‌ها با نهادهای تحت سلطه غرب، این نگرانی‌ها را به وجود آورده است که جامعه بین‌المللی نتواند حکمرانی مورد نیاز برای برقراری توسعه و ثبات را ارائه دهد. در نتیجه، گردهمایی‌های غیررسمی جدیدی در مرکز حکمرانی جهانی با هدف اصلاحات در نظام جهانی شکل گرفته‌اند که منجر به ایجاد معماری بین‌المللی چندلایه در حاکمیت جهانی شده‌اند [۱۳].

بریکس را می‌توان یکی از برجسته‌ترین مظاهر این گرایش در حکمرانی جهانی دانست. شتاب فزاینده بریکس به عنوان نماینده جهان در حال توسعه نشان‌دهنده

1. International Monetary Fund
2. World Bank
3. World Trade Organization

سطح نارضایتی از معماری رسمی کنونی حاکمیت جهانی است. پنجمین و ششمین اجلاس سران بریکس در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ را می‌توان نقطه عطفی در تکامل گروه بریکس دانست. طی این دو اجلاس، سران بریکس با تاسیس اولین نهادهای بریکس شامل بانک توسعه نوین (NDB)^۱، ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس (CRA)^۲، شورای تجاری بریکس^۳ و شورای اتاق‌های فکر بریکس (BTTC)^۴ موافقت کردند [۱۳].

در مطالعه حاضر، تاریخچه تاسیس، اهداف، سقف حمایت مالی از کشورهای عضو، ساختار مدیریتی-اجرایی و فرآیند عملیاتی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بخش اول گزارش نیز خلاصه‌ای از شبکه ایمنی مالی جهانی (GFSN)^۵ ارائه شده است تا بتوان به درک بهتری از اهمیت این نهاد و جایگاه آن در میان دیگر نهادهای مشابه بین‌المللی دست یافت.

-
1. New Development Bank
 2. Contingent Reserve Arrangement

خواننده محترم ممکن است با واژه‌های مترادف دیگری مانند صندوق ذخیره احتیاطی، صندوق ذخیره ارزی و یا توافق‌نامه ذخیره بریکس در ادبیات موجود مواجه شود.

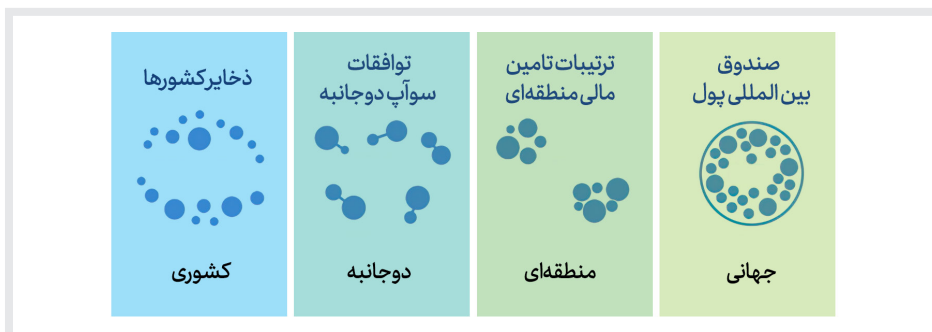
3. BRICS Business Council
4. BRICS Think Tanks Council
5. Global Financial Safety Net

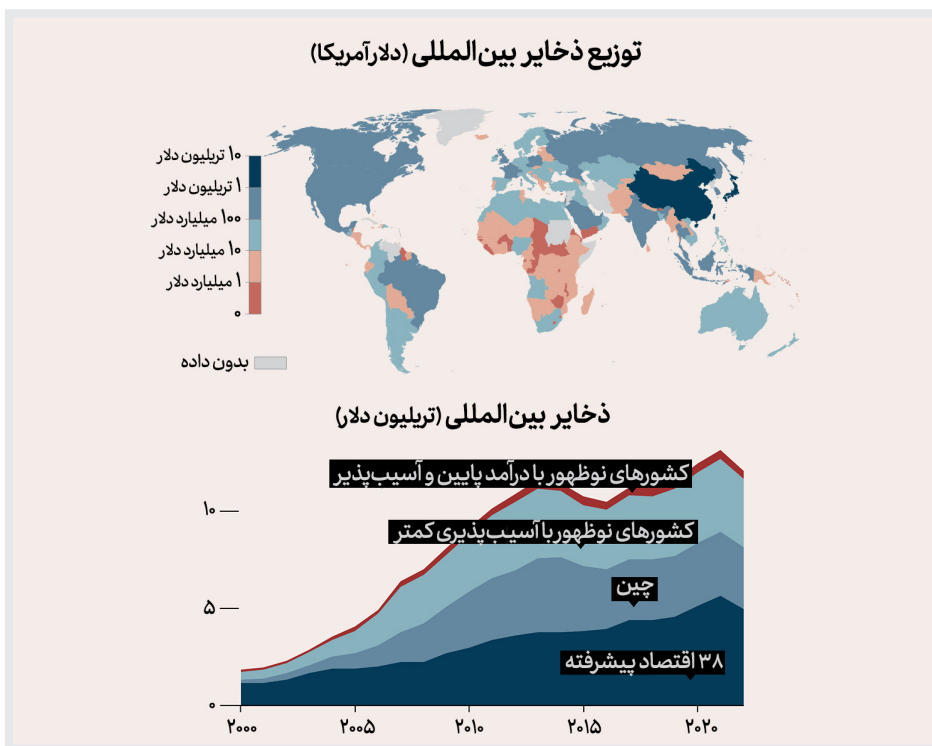
شبکه ایمنی مالی جهانی

شبکه ایمنی مالی جهانی مجموعه‌ای از نهادها و سازوکارهایی است که کشورها را در برابر بحران‌های مالی عمدتاً ناشی از کسری ترازپرداخت‌ها، کسری نقدینگی ارز خارجی و بدهی دولتی بیمه می‌کند. این شبکه ایمنی دارای چهار لایه اصلی است: ذخایر بین‌المللی کشورها^۱، ترتیبات سوآپ دوجانبه (BSA)^۲ که به موجب آن بانک‌های مرکزی ارزهای خود را مبادله می‌کنند، ترتیبات مالی منطقه‌ای (RFA)^۳ که به وسیله آن کشورها منابع را برای حمایت از یکدیگر در شرایط بحران جمع‌آوری می‌کنند و لایه چهارم که شامل صندوق بین‌المللی پول است [۹ و ۱۰].

1. International Reserves
2. Bilateral Swap Arrangements
3. Regional Financial Arrangements

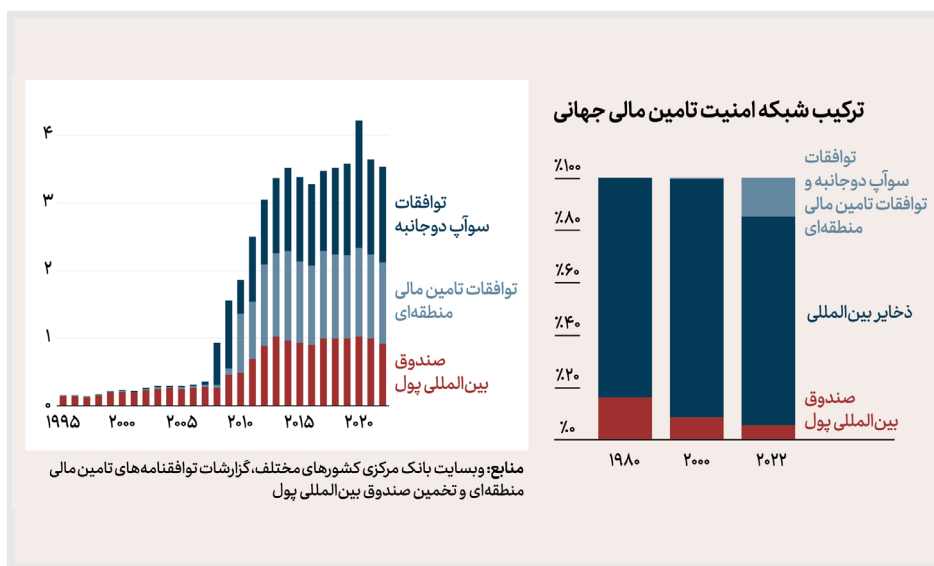

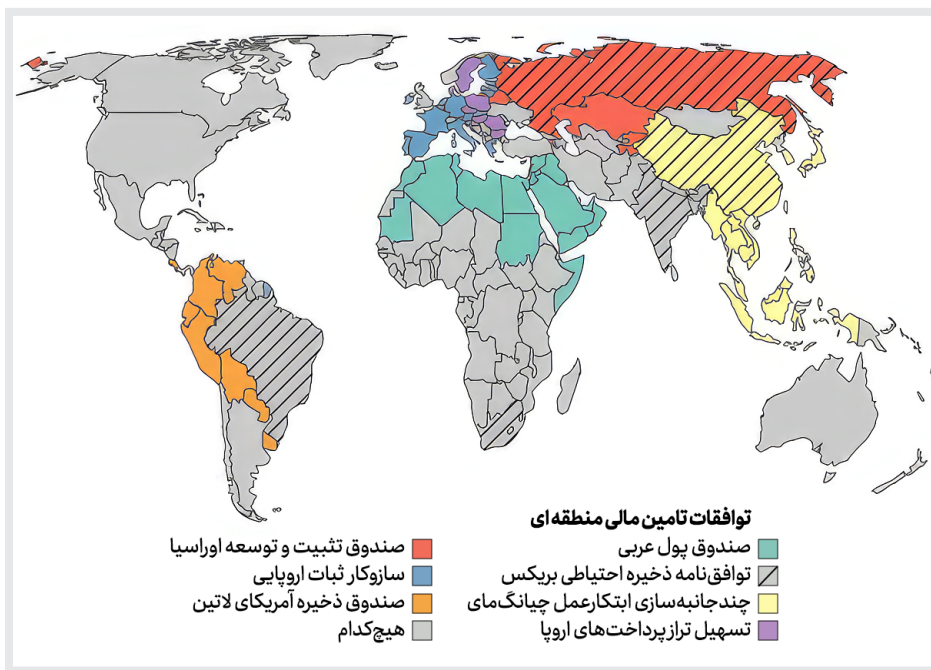
ذخایر بین‌المللی (شامل ذخایر ارز خارجی، ذخایر طلا و حق برداشت ویژه [۱۰]) اولین خط دفاعی کشورها در مقابل بحران هستند. این ذخایر به‌طور نابرابر بین کشورها توزیع شده‌اند، به‌طوری‌که سهم قابل‌توجهی از ذخایر توسط اقتصادهای پیشرفته و اقتصادهای بزرگ نوظهور نگهداری می‌شوند [۱۱].

منابع ادغام شده مانند صندوق بین‌المللی پول، خطوط مبادله دوجانبه و ترتیبات مالی منطقه‌ای روش کارآمدتر دیگری برای بیمه کشورها در برابر بحران‌ها محسوب می‌شوند [۱۱]. استفاده از ترتیبات خارج از صندوق بین‌المللی پول معمولاً ناشی از نارضایتی مشترک از شرایط برنامه‌های حمایتی این صندوق است. از آنجایی که این ترتیبات موظف و مقید به توصیه مدیریت صندوق بین‌المللی پول نیستند، بهتر می‌توانند از کشورهای عضو در برابر بحران‌ها با روشی مقرون به صرفه حمایت کنند [۱].

اگرچه ترتیبات دوجانبه و منطقه‌ای به طور قابل توجهی در دو دهه گذشته رشد کرده‌اند، اما هنوز برای گروه محدودی از کشورها در دسترس هستند [۱۱]. در اطلاع‌نگاشت زیر می‌توان ترتیبات منطقه‌ای فعال در جهان را مشاهده کرد [۱۰]. علاوه بر این، ابعاد مختلف ترتیبات منطقه‌ای به منظور درک بهتر جایگاه آن‌ها در جدول ۱ مورد مقایسه قرار گرفته است [۱۲].

جدول ۱: مقایسه ترتیبات منطقه‌ای جهان

نام ترتیبات منطقه‌ای	کشورهای عضو	اندازه (میلیارد دلار)	وابستگی عملیاتی به صندوق بین‌المللی پول
صندوق پول عربی (AMF) ^۱	۲۲ کشور عربی در خاورمیانه و شمال آفریقا	۴/۸	دارد
توافق نامه ذخیره احتیاطی بریکس	برزیل، چین، روسیه، هند	۱۰۰	دارد
چند جانبه سازی ابتکار عمل چیانگ‌مای (CMIM) ^۲	۱۰ عضو آسه‌آن، چین، ژاپن، کره جنوبی	۲۴۰	دارد
تسهیل ترانزپرداخت‌های اروپا ^۳	تمام کشورهای اروپایی که عضو سازوکار ثبات اروپایی نیستند	۵۵ (معادل)	دارد

1. Arab Monetary Fund
2. Chiang Mai Initiative Multilateralization
3. EU Balance of Payments Facility

نام ترتیبات منطقه‌ای	کشورهای عضو	اندازه (میلیارد دلار)	وابستگی عملیاتی به صندوق بین‌المللی پول
صندوق تثبیت و توسعه اوراسیا (EFSD) ^۱	ارمنستان، بلاروس، قزاقستان، قرقیزستان، روسیه، تاجیکستان	۸/۵	به‌طور رسمی وابستگی ندارد، اما در عمل وابستگی دارد
سازوکار ثبات اروپایی (ESM) ^۲	تمام کشورهای عضو اتحادیه اروپا	۵۴۷ (معادل)	دارد
صندوق ذخیره آمریکای لاتین ^۳	بولیوی، کلمبیا، کاستاریکا، اکوادور، پاراگوئه، پرو، اوروگوئه، ونزوئلا	۴/۷	به‌طور رسمی وابستگی ندارد، اما در عمل وابستگی دارد

منبع: https://www.cigionline.org/static/documents/documents/RFAs%20and%20the%20IMF%20web_1.pdf

1. Eurasian Fund for Stabilization and Development
2. European Stability Mechanism
3. Latin American Reserve Fund

ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

در این بخش گزارش به بررسی تاریخچه تاسیس، اهداف، سقف حمایت مالی از کشورهای عضو، ساختار مدیریتی-اجرایی و فرآیند عملیاتی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس پرداخته می‌شود.

۱.۳. تاریخچه تاسیس ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

همکاری کشورهای عضو گروه بریکس در زمینه مسائل کلان اقتصادی و مالی از زمان تاسیس این گروه در سال ۲۰۱۰ به یکی از عناصر کلیدی آن تبدیل شده است. در ششمین اجلاس بریکس در برزیل در سال ۲۰۱۴، کشورهای بریکس ایده مبنی بر تشکیل معاهده ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس را با هدف افزایش همکاری‌های جنوب-جنوب، تقویت شبکه ایمنی مالی جهانی و تغییر معماری مالی جهان مطرح کردند و در مورد آن به توافق رسیدند. سپس در اجلاس هفتم که در سال ۲۰۱۵ در

کشور روسیه برگزار شد، این نهاد به طور رسمی تشکیل شد و وارد مرحله عملیاتی شد^۱ [۲، ۷ و ۸].

کشورهای عضو ترتیبات ذخیره احتیاطی یک سال بعد در سال ۲۰۱۶ سامانه تبادل اطلاعات اقتصاد کلان (SEMI)^۲ و گروه تحقیقاتی^۳ را به منظور پشتیبانی از تصمیمات بدنه اداری تاسیس کردند. این سامانه مشتمل بر شبکه‌ای از اقتصاددانان بانک مرکزی کشورهای عضو است که به تبادل آمارهای کلان اقتصادی، بحث در مورد آخرین تحولات اقتصاد کلان هر کشور و به اشتراک گذاری نظرات خود در مورد موضوعات مالی بین‌المللی می‌پردازند. نتایج بحث‌های کارشناسی از سال ۲۰۱۸ در یادداشت‌های اقتصادی به صورت فصلی منتشر می‌شود و در اختیار اعضای گروه تحقیقاتی و بدنه اداری ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس قرار می‌گیرد [۲].

بدنه اداری ترتیبات ذخیره احتیاطی از سال ۲۰۱۸ اجرای آزمایشی انواع مختلفی از سناریوهای عملیاتی را آغاز کرد و از سال ۲۰۲۱ نیز همکاری خود با صندوق بین‌المللی پول را آغاز کرد [۴]. به نظر می‌رسد دسترسی به منابع مالی بیشتر و کاهش مخاطرات اخلاقی^۴ هدف از این همکاری است [۵].

۲.۳. اهداف ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

فشارهای کوتاه‌مدت ناشی از کسری ترازپرداخت‌ها موجب می‌شود کشورها، ذخایر ارزی (نقدینگی) کافی برای پاسخگویی به مطالبات جاری در اختیار نداشته باشند. چنین شرایطی معمولاً منجر به کاهش ارزش پول داخلی و کاهش ذخایر ارزی کشورها می‌شود. اگرچه صندوق بین‌المللی پول به‌عنوان نهاد حامی دولت‌های ملی در مواجهه

۱. لازم به ذکر است مطابق مفاد معاهده، ترتیبات ذخیره احتیاطی فاقد شخصیت حقوقی مستقل است [۳].

2. System of Exchange of Macroeconomic Information
3. CRA Research Group
4. Moral Hazard

با بحران‌های ناشی از کسری ترازپرداخت‌ها شناخته می‌شود، اما افزایش فراوانی این بحران‌ها باعث توسعه شبکه‌های مکمل بیمه کشورها و ابزارهای وام‌دهی شده است. در این راستا، ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس با هدف پاسخگویی به فشارهای کوتاه‌مدت ناشی از کسری ترازپرداخت‌ها در میان کشورهای عضو بریکس تشکیل شده است [۱].

۳.۳. سقف حمایت مالی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس از کشورهای عضو

بودجه اولیه در نظر گرفته شده برای این صندوق برابر با ۱۰۰ میلیارد دلار است. هرکدام از کشورهای عضو متعهد به تامین بخشی از این بودجه شده‌اند، به طوری که چین ۴۱ میلیارد دلار، روسیه، برزیل و هند هر کدام ۱۸ میلیارد دلار و آفریقای جنوبی ۵ میلیارد دلار از آن را تامین می‌کنند. اگرچه هرکدام از کشورها مالکیت کامل منابع مالی که به این صندوق اختصاص داده‌اند را در اختیار خواهند داشت، اما منابع مورد تعهد باید برای هر درخواست واجد شرایطی در دسترس باشد [۳].

حداکثر حمایت مالی از کشورهای عضو با توجه به دو عامل میزان تعهد وجوه کشور عضو و ضریب اختصاص داده شده به آن کشور تعیین می‌شود. در واقع، سقف حمایت از هر کشور عضو با حاصل ضرب میزان وجوه تعهد شده و ضریب مربوط به آن کشور محاسبه می‌شود. در صورتی که مبلغ درخواستی کشور متقاضی حداکثر ۳۰ درصد سقف حمایتی از آن کشور باشد، آن کشور با ارائه مدارک و مستندات مورد نیاز بدنه اداری ترتیبات ذخیره احتیاطی و جلب موافقت کشورهای تامین‌کننده می‌تواند مبلغ درخواستی را دریافت کند^۱. در صورتی که میزان مبلغ درخواستی بیش از ۳۰ درصد سقف حمایتی از آن کشور باشد، آن کشور علاوه بر ارائه مدارک مورد نیاز بدنه اداری ترتیبات

۱. درخواست کشور متقاضی تا ۳۰ درصد سقف حمایتی با عنوان بخش بدون شرط (De-Linked) در نظر گرفته می‌شود.

ذخیره احتیاطی و جلب موافقت کشورهای تامین کننده باید تاییدیه صندوق بین المللی پول را نیز دارا باشد تا بتواند از ۷۰ درصد باقیمانده سقف حمایتی استفاده کند^۱ [۳].

جدول ۲: سقف حمایت مالی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس از کشورهای عضو

کشور	میزان وجوه تعهدشده	ضریب	سقف حمایت (میلیارد دلار)	۳۰٪ قابل پرداخت (میلیارد دلار)	۷۰٪ قابل پرداخت مشروط (میلیارد دلار)
چین	۴۱	۰/۵	۲۰/۵	۶/۱	۱۴/۴
روسیه	۱۸	۱	۱۸	۵/۴	۱۲/۶
برزیل	۱۸	۱	۱۸	۵/۴	۱۲/۶
هند	۱۸	۱	۱۸	۵/۴	۱۲/۶
آفریقای جنوبی	۵	۲	۱۰	۳	۷
مجموع	۱۰۰	-	۸۴/۵	۲۵/۳	۵۹/۲

منبع: محاسبات محقق بر مبنای اطلاعات برگرفته از معاهده ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

۴.۳. ساختار مدیریتی-اجرایی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

مدیریت ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس برعهده شورای حکام^۲ و کمیته دائمی^۳ است. مسئولیت هماهنگی شورای حکام و کمیته دائمی برعهده کشوری است که ریاست دوره ای بریکس را برعهده دارد. شایان ذکر است هر کشوری که درخواست تسهیلات نقدینگی و احتیاطی را دارد یا این تسهیلات را دریافت کرده است یا از همکاری به عنوان کشور تامین کننده انصراف داده است یا خواستار دریافت نقدی مطالبات معوق است، نمی تواند مسئولیت هماهنگی شورای حکام و کمیته دائمی را برعهده بگیرد. در این صورت، رئیس بعدی بریکس این مسئولیت را برعهده خواهد گرفت [۳].

۱. درخواست کشور متقاضی مازاد بر ۳ درصد سقف حمایتی با عنوان بخش مشروط به تاییدیه صندوق بین المللی پول (IMF-Linked) در نظر گرفته می شود.

2. Council of CRA Governors
3. Standing Committee

شورای حکام: این شورا متشکل از نمایندگان هر کشور عضو در سطح وزیر دارایی، رئیس بانک مرکزی یا در سطحی معادل آنهاست. این شورا که مسئولیت انجام اقدامات عالی و راهبردی را برعهده دارد، تصمیمات را بر مبنای اجماع اتخاذ می‌کند [۳].

کمیته دائمی: این کمیته متشکل از نمایندگان هر کشور عضو است که معمولاً از مقامات بانک مرکزی هستند، مگر این‌که کشور مربوطه تصمیم دیگری اتخاذ کند. انجام اقدامات اجرایی، اتخاذ تصمیمات عملیاتی و تایید و تمدید درخواست وام کشورهای عضو از وظایف مهم این کمیته است. کمیته دائمی تصمیمات خود را با توجه به نوع اقدامات خود در سه قالب اجماع کشورهای عضو، اجماع کشورهای تامین‌کننده و

رای اکثریت کشورهای تامین کننده مبتنی بر رای گیری وزنی اتخاذ می کند. در صورتی که تصمیمی نیاز به رای گیری وزنی داشته باشد، وزن منتسب به آرای هریک از کشورها به شرح زیر تعیین می شود [۳]:

- ۵ درصد از کل قدرت رای به طور مساوی بین کشورها تقسیم می شود و مابقی آن براساس اندازه نسبی تعهدات هر کدام از کشورها توزیع می شود. در حال حاضر تنها ۵ کشور عضو هستند و قدرت رای هریک از آن ها در جدول زیر نشان داده شده است [۳].

جدول ۳: قدرت رای کشورهای عضو در تصمیم گیری های مبتنی بر رای گیری وزنی

کشور	برزیل	هند	روسیه	آفریقای جنوبی	چین
قدرت رای (درصد)	۱۸/۱	۱۸/۱	۱۸/۱	۵/۷۵	۳۹/۹۵

وظایف کمیته دائمی (تصمیم گیری)

وضع مجازات و تحریم در صورت نقض قرارداد (اجماع کشورهای تامین کننده)

تدوین آئین نامه های اجرایی و ارائه به شورای حکام (اجماع کشورهای عضو)

بررسی درخواست ها برای استفاده یا تمدید تسهیلات (اکثریت ساده با رای گیری وزنی)

چشم پوشی از شرایط تایید، پادمان و اسناد مورد نیاز در شرایط استثنایی (اجماع کشورهای تامین کننده)

تصویب فرآیندهای عملیاتی برای ارائه حمایت های مالی (اجماع کشورهای عضو)

۵.۳. فرآیند عملیاتی ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

کشورهای عضو به موجب معاهده ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس بخشی از ذخایر کشور خود را محصور خواهند کرد و تنها پس از دریافت و تایید درخواست، ملزم به انتقال این ذخایر به کشور درخواست کننده خواهند بود [۱]. براساس اطلاعات برگرفته از معاهده

ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس و گزارشات منتشرشده توسط نهادهای کشورهای عضو بریکس می‌توان چارچوب عملیاتی خدمات قابل ارائه این نهاد به کشورهای عضو را به شرح زیر تبیین کرد [۳].

۱.۵.۳. انواع تسهیلات اعطایی

تسهیلات اعطایی به کشورهای عضو در قالب تسهیلات نقدینگی^۱ و تسهیلات احتیاطی^۲ به کشور درخواست‌کننده قابل پرداخت است. تسهیلات نقدینگی به آن دسته از کشورهای عضو ارائه می‌شود که در حال حاضر با مشکلات ناشی از کسری ترازپرداخت‌ها روبرو هستند. در مقابل، تسهیلات احتیاطی به آن دسته از کشورهای عضو ارائه می‌شود که در حال حاضر با مشکلات مالی فوری مواجه نیستند تا بتوانند به عنوان اقدامی پیشگیرانه به این منابع مالی دسترسی داشته باشند [۳].

۲.۵.۳. مدت زمان بازپرداخت و نرخ بهره تسهیلات

سررسید تسهیلات با توجه به نوع و شرایط از شش ماه تا یک سال و تمدید تسهیلات با توجه به نوع و شرایط حداکثر تا سه بار متغیر است. نرخ بهره‌ای که کشور متقاضی باید در ازای دلارهای خریداری شده از کشورهای تامین‌کننده بپردازد نیز نرخ بهره مورد قبول^۳ در سطح بین‌المللی برای بازپرداخت در معامله سوآپ^۴ به علاوه حاشیه سود^۵ خواهد بود. میزان حاشیه سود به صورت دوره‌ای به مقدار معین و تا سقف از پیش تعیین شده‌ای

1. Liquidity Instrument

2. Precautionary Instrument

۳. با توجه به سیاست بانک توسعه نوین مبنی بر استفاده از نرخ SOFR به جای نرخ LIBOR، به نظر می‌رسد مدیریت ترتیبات ذخیره احتیاطی نیز از این سیاست تبعیت کند. رجوع شود به:

<https://www.ndb.int/investor-relations/libor-transition/>

۴. به معنای تراکنش بین بانک مرکزی کشور متقاضی و بانک مرکزی کشور تامین‌کننده است که به وسیله آن بانک مرکزی کشور متقاضی در ازای ارز خود از بانک مرکزی کشور تامین‌کننده دلار خریداری می‌کند و در زمان سررسید وام به کشور تامین‌کننده دلار می‌فروشد و ارز خود را مجدداً از آن کشور خریداری می‌کند.

5. Spread

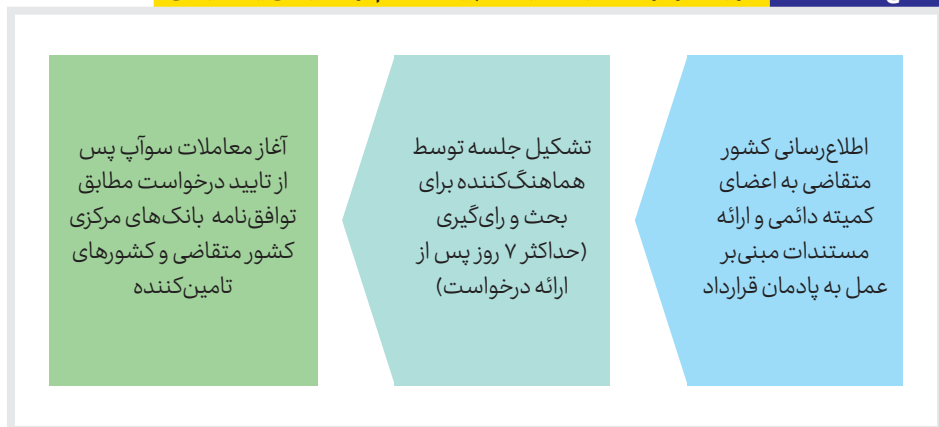
افزایش می‌یابد. نکته مهم آن است که به ارز محلی کشور متقاضی که در ازای دریافت دلار به کشورهای تامین‌کننده پرداخت شده‌است، بهره‌ای تعلق نمی‌گیرد [۳].

۳.۵.۳. ضوابط و مراحل دریافت تسهیلات

کشور متقاضی تسهیلات باید شرایط زیر را دارا باشد:

- هیچ بدهی معوقه‌ای به سایر کشورهای عضو یا مؤسسات مالی دولتی آن‌ها نداشته باشد؛
- هیچ بدهی معوقه‌ای به مؤسسات مالی چندجانبه و منطقه‌ای از جمله بانک توسعه نوین نداشته باشد؛
- مطابق شرایط نظارتی و تعهدات اطلاعاتی به صندوق بین‌المللی پول عمل کند که در بخش ۱ و ۳ ماده ۴ و بخش ۵ ماده ۸ اساسنامه صندوق ذکر شده‌است. کشور متقاضی در صورت دارا بودن شرایط نامبرده قادر خواهد بود با ارائه کلیه اسناد و اطلاعات اقتصادی و مالی موردنیاز و تعیین‌شده توسط کمیته دائمی، درخواست خود مبنی بر دریافت یا تمدید تسهیلات را به کمیته دائمی ارائه دهد. مراحل درخواست یا تمدید تسهیلات (اعم از نقدینگی یا احتیاطی) در اطلاع‌نگاشت زیر نشان داده شده‌است [۳].

اطلاع‌نگاشت ۳: فرآیند درخواست یا تمدید تسهیلات (اعم از نقدینگی یا احتیاطی)

در صورت موافقت با درخواست کشور متقاضی، هریک از کشورهای تامین‌کننده^۱ در معاملات سوآپ کوتاه‌مدت با کشور درخواست‌کننده شرکت خواهند کرد. این سوآپ‌ها که شامل مبادله دلار آمریکا با ارز محلی کشور درخواست‌کننده^۲ خواهد بود، تأثیری بر ذخایر ارزی کشورهای فراهم‌کننده نخواهند داشت و صرفاً تغییر موقتی در ترکیب ذخایر ارزی ایجاد خواهند کرد. فرآیند عملیاتی اعطای تسهیلات با ذکر مثال زیر شرح داده خواهد شد [۱]:

اطلاع‌نگاشت ۱: فرآیند عملیاتی اخذ و تسویه وام از ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

فرض کنید:

الف) نرخ برابری دلار آمریکا و رند آفریقای جنوبی: USD = 10 ZAR

ب) نرخ توافقی دلار و رند در زمان تسویه قرارداد: USD = 10.025 ZAR

ج) سررسید قرارداد ۶ ماهه باشد

د) هزینه بهره ۵٪ درصد در سال باشد، به طوری که نرخ لیبور ۴۱٪ درصد و حاشیه

ریسک ۹٪ درصد خواهد بود.

۱. پس از تصویب درخواست کشور متقاضی برای دریافت تسهیلات نقدینگی یا احتیاطی و تا زمانی که این تسهیلات در جریان است، کشور متقاضی نمی‌تواند در درخواست‌های بعدی به‌عنوان کشور تامین‌کننده تسهیلات عمل کند.

۲. مبادله دلار با ارز محلی براساس نرخ مبادله رایج بین ارز کشور متقاضی و ارزش دلار در بازار نقدی آن کشور در تاریخ معامله صورت می‌گیرد.

اگر آفریقای جنوبی درخواست اخذ حمایت مالی به ارزش ۳ میلیارد دلار آمریکا داشته باشد، معامله سوآپ با نرخ جاری و شرایط بازرگانی با نرخ آتی انجام خواهد شد. در این معامله، آفریقای جنوبی متعهد می‌شود ۳/۰۷۵ میلیارد دلار به دولت‌های اعطاکنده در تاریخ سررسید پرداخت کند. این امر بدان معناست که معامله سوآپ سودی معادل ۰/۰۷۵٪ دلار به ازای هر واحد دلار به همراه دارد [۱].

۳.۵.۴. مجازات نقض تعهدات معاهده ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس

در صورت نقض هر یک از تعهدات از سوی یکی از کشورهای متقاضی، مجازات‌های زیر متناسب با شدت نقض تعهدات اعمال خواهد شد [۳]:

- کلیه تعهدات پرداخت معوقه فوراً سررسید و قابل پرداخت می‌شود؛
- صلاحیت برای دریافت وام‌های بیشتر یا تمدید وام‌ها به حالت تعلیق در می‌آید؛
- هر بخش برداشت نشده از تسهیلات احتیاطی لغو می‌شود؛
- حق مشارکت در تصمیمات سلب می‌شود؛ و
- شورای حکام می‌تواند از آن کشور بخواهد که از این معاهده خارج شود.

۳.۵.۵. ضمانت کشورها برای عضویت

مطابق معاهده ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس، هر یک از کشورهای عضو ملزم هستند ضمانت کنند که عضویت در این معاهده و اجرای تعهدات آن با هیچ قانون یا محدودیت دیگری که برای آن کشور یا دارایی‌های آن الزام‌آور است، مغایرت ندارد. علاوه بر این، هر یک از کشورهای عضو باید ضمانت کنند که هیچ مانع قانونی یا نظارتی وجود ندارد که بر قانونی بودن، اعتبار یا اجرایی بودن این معاهده و یا تعهدات ناشی از آن و همچنین بر توانایی کشور در انجام چنین تعهداتی تأثیر منفی بگذارد [۳].

۳.۵.۶. شرایط فسخ و خروج

هر کشوری که قصد خروج از معاهده ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس را داشته باشد باید شش ماه قبل از تاریخ خروج پیش بینی شده درباره تصمیم خود به کشورهای دیگر اطلاع دهد، هرچند خروج هیچ کدام از کشورها از معاهده تا پنج سال بعد از زمان لازم الاجرا شدن آن مجاز نیست [۳].

جمع‌بندی

سران کشورهای عضو بریکس در راستای اهداف بلندمدت تغییر معماری جهانی و افزایش همکاری‌های جنوب-جنوب با ایده تشکیل ترتیبات ذخیره احتیاطی در اجلاس ششم بریکس در سال ۲۰۱۴ موافقت کردند. سپس این نهاد در اجلاس هفتم در سال ۲۰۱۵ به طور رسمی وارد مرحله عملیاتی شد.

ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس را می‌توان یکی از ترتیبات فرامنطقه‌ای ذیل شبکه ایمنی مالی جهانی دانست؛ شبکه‌ای که کشورهای مختلف به روش‌های مختلف مانند افزایش ذخایر بین‌المللی، انعقاد توافقنامه‌های دوجانبه و منطقه‌ای و بهره‌گیری از منابع صندوق بین‌المللی پول تلاش می‌کنند خود را در برابر اثرات منفی ناشی از بحران‌های کسری ترازپرداخت‌ها، کمبود ارز خارجی و یا بدهی دولتی محافظت کنند.

برمبنای معاهده امضاشده بین پنج کشور عضو بریکس، شورای حکام به‌عنوان بالاترین مرجع مدیریتی این نهاد بوده و کمیته دائمی نیز مسئولیت عملیات اجرایی آن

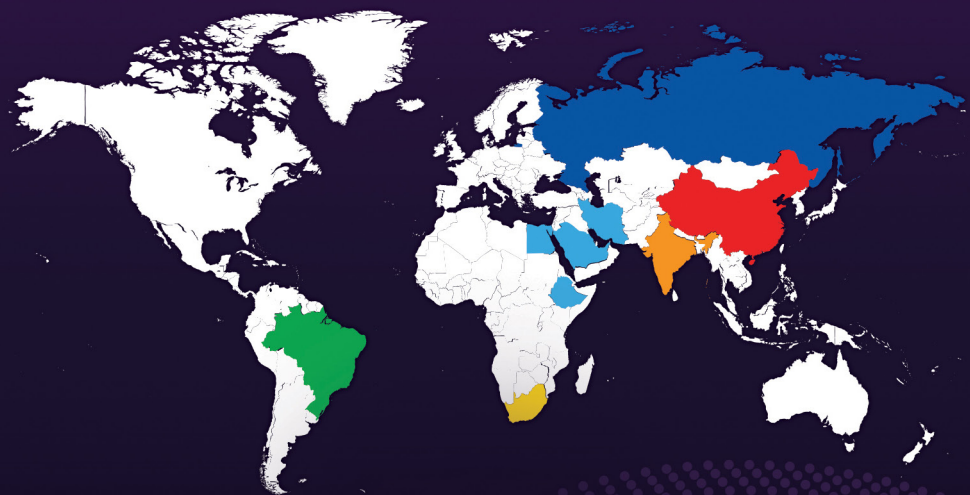
را برعهده دارد. کشورهای عضو ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس متعهد شدند براساس سهم‌های تعیین شده در مجموع مبلغ ۱۰۰ میلیارد دلار برای تامین مالی کشورهای عضو در شرایط بحران و یا پیشگیری از بحران فراهم کنند.

اگرچه نزدیک به هشت سال از تاسیس این نهاد می‌گذرد، اما فرآیند عملیاتی آن از سال ۲۰۱۸ با انجام سناریوهای آزمایشی مختلف آغاز شده است. یکی از نکات قابل توجه و مهم در این فرآیند، آغاز همکاری این نهاد با صندوق بین‌المللی پول از سال ۲۰۲۱ است. در حالی که شرایط همکاری این دو مجموعه با یکدیگر نامشخص است، اما بر مبنای اطلاعات برگرفته از معاهده ترتیبات ذخیره احتیاطی بریکس می‌توان دریافت که ۷۰ درصد از سقف تسهیلات حمایتی ترتیبات ذخیره احتیاطی به کشور متقاضی مشروط به تاییدیه صندوق بین‌المللی پول است که به نظر می‌رسد با اهداف اعضای بریکس مبنی بر تغییر ساختار مالی جهانی مغایرت دارد.

- [1] https://static.pmg.org.za/150428BRICS_Bank.pdf
- [2] http://www.cbr.ru/collection/collection/file/39600/brics_bulletin_2020.pdf
- [3] <http://www.brics.utoronto.ca/docs/140715-treaty.html>
- [4] <https://brics2021.gov.in/brics/public/uploads/docpdf/getdocu-72.pdf>
- [5] <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2017/07/31/pp073117-collaboration-between-regional-financing-arrangements-and-the-imf>
- [6] <https://www.ndb.int/investor-relations/libor-transition/>
- [7] <http://www.brics.utoronto.ca/docs/140715-leaders.html>
- [8] https://www.bu.edu/gdp/files/2021/04/GDPC_Building_Back_Safety-Net_FINAL.pdf
- [9] <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2021/11/30/global-financial-safety-net-a-lifeline-for-an-uncertain-world>
- [10] <https://www.rba.gov.au/publications/bulletin/2020/sep/the-global-financial-safety-net-and-australia.html>
- [11] <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2023/12/PT-global-financial-safety-net>
- [12] https://www.cigionline.org/static/documents/documents/RFAs%20and%20the%20IMF%20web_1.pdf
- [13] <https://saiia.org.za/wp-content/uploads/2015/04/Policy-Insights-10.pdf>

BRICS

مؤسسه پژوهش‌های توسعه فناوری و نوآوری ایران‌شیا